

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Голова приймальної комісії

проф. Олександр Бєзпідніжний

«25» квітня

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ІСПИТУ

«Історія»

Освітньо-науковий ступінь «Доктор філософії»

Освітньо-наукова програма: Історія та археологія

Спеціальність 032 Історія та археологія

(вступ за іншою спеціальністю)

(денна та заочна форми навчання)

Умань-2024

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма вступного випробування «Історія України» охоплює період історії з найдавніших часів до сьогодення. Він містить відомості про процес формування українського народу в контексті становлення європейської і світової цивілізації, містить найважливіші соціально-економічні, політичні та державотворчі події, етапи національно-визвольного та суспільно-політичного рухів, діяльність громадських організацій, політичних партій, видатних осіб, внутрішню та зовнішню політику України.

Програма вступного випробування покликана перевірити рівень знань з історії українського народу та елементів його державності, тобто процесу політичного, соціально-економічного і культурного розвитку народу з найдавніших часів до сьогодення. Системний виклад історії українського народу спрямований на ознайомлення з найважливішими закономірностями та подіями вітчизняної історії в широкому контексті історії слов'янських народів, європейської й світової цивілізації.

Вступник під час вступного іспиту повинен показати:

- знання закономірностей історичного процесу, синхронності основних подій європейської та української історії;
- знання основних термінів історичної науки та хронології історичного поступу України;
- вміння аналізувати історичні джерела, порівнювати та давати оцінку джерелам різного походження;
- знання та розуміння українських державних, суспільних, культурних традицій як надбань світової цивілізації;
- здатність до самостійного наукового аналізу важливих тем української історії;
- здатність до критичного осмислення новітніх теорій, принципів, методів історичних реконструкцій.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ І ВМІНЬ ВСТУПНИКІВ

<i>Рівень</i>		<i>Бали</i>	<i>Характеристика усних відповідей</i>
Не склав		0 – 99	Вступник називає окремі історичні події й за допомогою екзаменатора знаходить відмінності між ними.
Склав	Початковий	100	Вступник може назвати одну-дві події, дати. Історичні постаті чи історико-географічні об'єкти.
		101 – 109	Вступник називає кілька подій, дат, історичних постатей або історико-географічних об'єктів; обирає правильний варіант відповіді з двох запропонованих (на рівні «так-ні»); має загальне уявлення про лічбу часу в історії. Визначає послідовність подій (на рівні «пізніше-раніше»).
		110 – 119	Вступник може двома-трьома простими реченнями розповісти про історичну подію чи постать; упізнати історичну подію, постать за описом; співвіднести рік зі століттям, століття – з тисячоліттям (на рівні «так-ні»; має загальне уявлення про історичну карту).
	Середній	120 – 129	Вступник може репродуктивно відтворити (у межах чотирьох-шести простих речень) частину навчального матеріалу теми; дати визначення історичних термінів, наведених у тексті підручника або названих екзаменатором; назвати одну-дві основні дати; показати на карті історико-географічні об'єкти.
	Середній	130 – 139	Вступник може відтворити основний зміст навчальної теми, відповідаючи на запитання екзаменатора; визначити окремі ознаки історичних понять, назвати основні дати; за допомогою екзаменатора може показати на історичній карті основні місця подій.
		140 – 149	Вступник загалом самостійно відтворює фактичний матеріал теми; може дати стисло характеристику історичній постаті (за алгоритмом), встановити послідовність подій; загалом правильно вживає історичні терміни; може показати на карті основні місця подій, користуватись за допомогою екзаменатора (зразок, пам'ятка, алгоритм) джерелами

		історичної інформації (наочними та текстовими, що подаються в підручниках).
Достатній	150 – 159	Вступник загалом послідовно і логічно, самостійно відтворює навчальний матеріал теми, виявляє розуміння історичної термінології. Дає загальну характеристику події (причини, наслідки, значення), виокремлює окремі ознаки явищ та процесів; «читає» історичні карти і картосхеми з опорою на їх легенду; встановлює послідовність і тривалість історичних подій; використовує наведені у підручнику документи як джерело знань.
	160 – 169	Вступник володіє навчальним матеріалом і використовує знання за аналогією, дає загалом правильне визначення історичних понять, аналізує історичні факти на основі їх опису і наочного відображення, порівнює однорідні історичні події та явища, характеризує причинно-наслідкові зв'язки між історичними явищами у межах теми, встановлює синхронність подій у межах теми; використовуючи легенду карти, супроводжує показ історичних об'єктів їх словесним описом.
	170 – 179	Вступник вільно оперує навчальним матеріалом, узагальнює окремі факти і формулює нескладні висновки, обґрунтовує свої висновки конкретними фактами, взятими з підручників (посібників, історичних документів); може дати порівняльну характеристику історичним явищам, визначення понять; загалом самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки; встановлює синхронність подій у межах курсу; може аналізувати зміст історичної карти, узагальнювати та застосовувати набуті знання.

Високий	180 – 189	Вступник упевнено оперує набутими знаннями і застосовує їх для розв'язання нових навчальних проблем; виявляє розуміння історичних процесів; робить аргументовані висновки; характеризує історичні явища і процеси, використовуючи різні джерела інформації; співставляє і систематизує дані історичних карт і застосовує їх для характеристики подій, явищ, процесів; встановлює синхронність подій вітчизняної та всесвітньої історії.
	190 – 199	Вступник володіє глибокими і міцними знаннями, може вільно висловлювати власні судження переконливо їх аргументувати; може аналізувати історичну інформацію, співвідносити історичні процеси з періодом (епохою) на основі наукової періодизації історії; має досить міцні навички роботи з історичною картою.
	200	Вступник у повному обсязі опанував програмний матеріал; має глибокі й міцні знання, здатний, відповідно до вікових особливостей, презентувати власну інтерпретацію (версію, розуміння, оцінку) історичних явищ.

СТРУКТУРА ОЦІНКИ

Питання екзаменаційного білета оцінюється за шкалою від 100 до 200 балів. Загальна оцінка за вступне випробування визначається як середнє арифметичне оцінок за кожне питання поділене на кількість питань екзаменаційного білету.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Історія України як наука та навчальна дисципліна

Предмет і завдання курсу історія України та його структура. Історія України як складова частина загальносвітової історії. Місце вітчизняної історії в системі вузівського навчання. Міжпредметні зв'язки у вивченні історії України. Значення курсу «Історія України» для фахової підготовки, виховання громадянської позиції та патріотизму. Вітчизняна історія як наука і засіб виховання національної свідомості.

Новітні методологічні засади вивчення історії України. Методи історичного пізнання. Основні критерії і термінологічні поняття.

Джерелознавство та історіографія вітчизняної історії. Стереотипи історії радянського суспільства. Зосередження уваги громадськості на «білих плямах» в новітній історії України в кінці 80-х - на початку 90-х рр. ХХ ст.

Зарубіжна історіографія історії України, центри, школи, узагальнюючі праці. Історична наука у незалежній Україні. Сучасні концепції новітньої історії України.

Тема 2. Первісне суспільство на території України

Початок формування людської цивілізації на території України. Первісні люди та їх спосіб життя.

Неолітична революція. Племена трипільської культури. Традиції трипільської культури в культурах пізніших народів. Розвиток землеробства і скотарства. Суспільні поділи праці.

Населення доби раннього залізного віку на території України. Кіммерійці, скіфи, сармати. Перші протидержавні утворення. Економічні зв'язки з країнами Середземномор'я та Середньої Азії. Античні міста-держави в Північному Причорномор'ї.

Найдавніші писемні та археологічні джерела про слов'ян. Проблема «прабатьківщини» слов'ян в історіографії. Виокремлення східних слов'ян, їх звичаї, вірування, побут. Антський племінний союз та його значення у формуванні української державності. Боротьба антів з готами, гунами, аварами. Східнослов'янські племена і державно-племінні союзи VI-IX ст.

Еволюція суспільного устрою східних слов'ян. Поява приватної власності. Взаємовідносини східних слов'ян з сусідніми народами.

Тема 3. Київська Русь. Галицько-Волинське князівство

Джерела та історіографія. Історичні передумови утворення Київської Русі. Походження термінів «Русь», «Руська земля». Перетворення Києва на політичний центр східнослов'янських племінних союзів.

Історичні версії та гіпотези походження Київської Русі. Сутність норманської теорії та її опоненти. Хозарська гіпотеза та її оцінка в історичній літературі. Теорія кельтського походження Київської Русі.

Основні етапи становлення Давньоруської держави. Характерні риси соціально-економічного розвитку Київської Русі. Соціальна структура населення. Внутрішня та зовнішня політика князів Олега, Ігоря, Ольги, Святослава, Володимира Великого та Ярослава Мудрого.

Суспільно-політичні відносини в Київській державі. Політичний устрій. Інститути державної влади. Центральна та регіональна влада. Народні рухи. Основні етапи християнізації. Хрещення Київської Русі та його історичне значення. Характерні риси та особливості розвитку культури. Міжнародні зв'язки. Причини та наслідки політичної роздробленості. Етнополітичний розвиток. Проблема генези української народності в історіографії. Етноніми «русичі», «русини». Перші згадки про етнотопонім «Україна». Історичне значення Київської Русі у формуванні державотворчих традицій українського народу.

Утворення, піднесення та занепад Галицько-Волинської держави. Внутрішня і зовнішня політика Ростиславовичів. Ярослав Осмомисл. Політичні підсумки князювання Романа Мстиславовича та Данила Романовича. Суспільно-політичний і адміністративно-територіальний устрій Галицько-Волинського князівства. Характерні риси та наслідки внутрішньополітичної боротьби за владу. Історичне значення Галицько-Волинського князівства у формуванні української державності.

Тема 4. Українські землі в литовсько-польську добу. Українська національна революція XVII ст.

Джерела та історіографія. Перехід українських земель в XIII - XIV ст. під владу Литви. Політичний устрій Великого князівства Литовського. Особливості перебування українських земель у його складі. Причини та наслідки Люблінської унії для України. Входження України до складу Речі Посполитої. Виникнення і діяльність братств. Брестська церковна унія. Створення греко-католицької церкви та її значення в громадському житті України. Історичні передумови та джерела виникнення українського козацтва. Етапи його становлення та розвитку. Застосування Запорізької Січі як зародку національної держави. Суспільно-політична організація українського козацтва. Державотворчі тенденції в його діяльності. Особливості козацтва як нової української політичної сили.

Соціально-економічні та соціально-політичні передумови Української національної революції XVII ст. Стратегічна мета революції, її типологія, періодизація, особливості здійснення. Роль і місце Української національної революції у вітчизняній та європейській історії. Формування Української козацької держави, її ознаки. Національна ідея Б. Хмельницького. Сутність українсько-російського договору 1654 р. та його наслідки для України. Оцінка Переяславської угоди в історичній літературі.

Тема 5. Українська козацька держава (друга половина XVII-XVIII ст.)

Джерела та історіографія. Доба Руїни в політичній історії України. Причини та наслідки територіально-політичного розколу України. Внутрішня та зовнішня політика гетьманів Ю. Хмельницького, І.Виговського, П.Тетері, І.Брюховецького, П.Дорошенка, Д.Многогрішного, І.Самойловича.

Суспільно-політичний устрій Лівобережної України наприкінці XVII - початку XVIII ст. Особливості внутрішньої та зовнішньої політики гетьмана І.Мазепи. Наступ російського царизму на політичну автономію України. Національна ідея І.Мазепи. Російсько-шведська війна. Полтавська битва та її наслідки для України.

Обрання гетьманом І.Скоропадського. Пилип Орлик та його Конституція України.

Основні етапи інкорпораційної політики царизму щодо України. Утворення Малоросійської колегії на чолі з С.Вельяміновим. Наказний гетьман П.Полуботок. Боротьба старшини за відновлення гетьманства.

Гетьман Д. Апостол. Впровадження міністерського правління.

Останній гетьман України К. Розумовський. Обмеження козацького самоврядування на Слобожанщині. Руйнація політико-адміністративного устрою України. Ліквідація царизмом Гетьманщини та Запорозької Січі. Причини та наслідки ліквідації української державності.

Національно-визвольна і антикріпосницька боротьба в Україні в середині та другій половині XVIII ст.

Вплив російсько-турецьких війн 1768-1794 і 1787-1791 рр. на долю України.

Територіально-політичні поділи Речі Посполитої. Входження українських земель в державну структуру Російської і Австрійської імперій.

Тема 6. Українські землі у складі Російської та Австро-Угорської імперій (XIX ст.)

Розвиток товарних відносин і криза феодалної системи господарства в Наддніпрянщині в першій половині XIX ст. Загострення соціальних суперечностей.

Участь українського населення у війні 1812 р. Декабристи в Україні. «Південне товариство». «Товариство об'єднаних слов'ян». Українське питання в програмних документах декабристів.

Початок українського національного відродження. Програмні документи Кирило-Мефодіївського товариства та його діяльність. Криза кріпосницького господарювання в Східній Галичині. Особливості процесу національного відродження на західноукраїнських землях. Діяльність «Руської трійці». Вплив європейських революцій 1848-1849 рр. на соціально-політичне життя в Західній Україні. Формування політичного світогляду українців. Виникнення Головної руської ради (ГРР). Соціально-економічні реформи 60-70-х рр. XX ст. в Російській імперії та їх особливості на Україні. Розвиток капіталізму у промисловості і сільському господарстві. Основні тенденції суспільно-політичного розвитку Наддніпрянщини в другій половині XIX ст. Громадівський рух. Українське народництво та його еволюція. Історичні та ідейні попередники українських та російських політичних партій. Створення та діяльність політичного товариства «Братство Тарасівців». Першопочатки українського ліберально-демократичного руху. Формування російських політичних організації соціал-демократичного та неонародницького спрямування.

Основні риси соціально-економічного розвитку західно-українських земель в другій половині XIX ст. Історичні передумови та особливості формування партійно-політичного руху в Східній Галичині. Конституційні реформи в Австро-Угорщині та їх вплив на суспільно-політичне життя в Західній Україні. Народовці і москвофіли. Українська політична думка в Східній Галичині в другій половині XIX ст. Створення та основні напрямки діяльності українських партій Східної Галичини наприкінці XIX ст.: РУРП, УСДП, УНДП.

Тема 7. Україна на початку ХХ ст. Українська революція 1917-1920 рр.

Основні риси соціально-економічного розвитку України на початку ХХ ст. Виникнення українських політичних партій Наддніпрянщини та їх вимоги з національного питання. Діяльність загально-українських політичних партій і організацій. Розвиток робітничого, селянського і загально-демократичного руху. Революційні події Першої російської революції в Україні: виступи робітників, селян, солдатів і матросів. Стратегія і тактика українських й російських політичних партій у 1905-1907 рр. Пожвавлення національно-визвольного руху: розвиток української легальної преси, видавнича діяльність, створення «просвіт». Українська парламентська громада в I та II Державних думах та її політична платформа. Столипінська аграрна реформа та особливості її проведення в Україні. Соціально-економічне становище західноукраїнських земель. Політичне життя Східної Галичини і Буковини. Протистояння українських і польських партій. Політичні партії та організації в Україні у 1907-1914 рр. Економічне становище України в роки Першої світової війни. Руйнація народного господарства. Політичні партії і організації в Україні у роки Першої світової війни. Переслідування окупаційною владою українського громадсько-політичного та культурного життя. Лютнева революція 1917 р. в Україні: передумови, хід, специфіка і наслідки.

Концептуальні засади вивчення історії визвольних змагань 1917-1920 рр. Джерела та історіографія. Причини, характер, мета Української революції, її періодизація. Утворення Центральної Ради та її державотворча діяльність. Політична програма Центральної Ради. Відносини Центральної Ради з Раднаркомом Росії. Проголошення Української Народної Республіки (УНР). Війна більшовицької Росії проти УНР і перший прихід радянської влади в Україну. Брестський мирний договір. Вступ німецьких і австро-угорських військ в Україну. Прийняття Конституції УНР. Розпуск Центральної Ради, причини її поразки.

Історичні обставини гетьманського перевороту. Природа гетьманського режиму. Внутрішня і зовнішня політика уряду Української держави. Мирні переговори з радянською Росією. Політична криза Гетьманату. Утворення Директорії, її внутрішня та зовнішня політика. Друга війна з радянською Росією. Причини поразки Директорії.

Національно-визвольний рух в західноукраїнських землях у 1917-1918 рр. Проголошення ЗУНР. Західноукраїнські політичні партії, їх програми і соціальна база. Українсько-польська війна. «Акт злуки» УНР і ЗУНР та його історичне значення. Селянсько-повстанський рух в Україні в 1918-1919 рр.

Протистояння національно-демократичної та радянської моделей державності в Україні в 1919-1920 рр. Остаточне відновлення Радянської влади. Варшавська угода УНР з Польщею. Радянсько-польська війна. Розгром військ Врангеля і Махна. Історичне значення Української революції 1917-1920 рр.

Тема 8. Соціально-економічний та соціально-політичний розвиток українських земель у 20-30-ті роки ХХ ст.

Соціально-економічне та політичне становище в УРСР на початку 20-х років. Перехід до нової економічної політики. Сутність НЕПу та її особливості в Україні. Голод 1921-1923 рр., його причини і наслідки. Зміцнення радянського ладу в Україні. Входження УРСР до складу Радянського Союзу. Остаточна втрата нею незалежності. Утвердження політичної монополії більшовиків. Комуністична партія у політичній системі СРСР та Радянської України. Ідейно-політична боротьба у більшовицькій партії та її наслідки. Альтернативні політичні течії в лавах КП(б)У. Сутність націонал-ухильництва та його доля.

Формування командно-адміністративної системи в економіці. Політичні цілі індустріалізації. Запровадження нового господарського механізму в націоналізованій економіці. Проблема мотивації праці. Феномен «соціалістичного змагання». Ізотовський рух. Стаханівський рух. Підсумки індустріалізації в Україні. Політичні цілі колективізації. Основні етапи її проведення та засоби експропріації селянства. Колгоспи в системі командної економіки. Голодомор 1932-1933 рр. в Україні: причини та наслідки. Суперечливий характер соціально-економічних перетворень в умовах формування командно-адміністративної системи.

Політика коренізації, її особливості і підсумки. Політичні цілі «культурної революції». Ідеологія і культура. Боротьба компартійно-радянського керівництва з національно-культурним відродженням. Трагічна доля української інтелігенції. Умови і результати культурного розвитку УРСР в 30-х роках.

Сутність тоталітарного режиму, його характерні риси та особливості в Україні. Структура тоталітарної влади. Політичні процеси в 30-х роках в УРСР.

Західноукраїнські землі у міжвоєнний період. Національна політика Польщі, Румунії, Чехословаччині на окупованих українських територіях. Соціально-політичний рух на західноукраїнських землях в 20-30-х рр.. Діяльність політичних партій та громадських об'єднань. Український націоналізм у міжвоєнні роки. Створення Організації українських націоналістів (ОУН). Програмні засади та політична діяльність ОУН. Греко-католицька церква в суспільно-політичному житті Західної України. Становище українців Буковини та в Закарпаття. Проголошення автономії Карпатської України. Карпатська Січ.

Тема 9. Україна напередодні та в роки Другої світової війни

Геополітичне становище України напередодні Другої світової війни. Українське питання в політиці європейських держав. Україна в планах фашистської Німеччини. Радянсько-німецькі договори 1939 р. і західноукраїнські землі. Пакт Ріббентропа – Молотова. Таємний протокол до пакту і питання українських земель. Причини і початок Другої світової війни.

Україна в перші роки Другої світової війни. Радянізація західноукраїнських земель. Історичне значення возз'єднання українських земель у 1939-1940 рр.

Напад Німеччини на СРСР. Початок Великої Вітчизняної війни. Причини поразок Червоної Армії на першому її етапі. Бойові дії радянських військ 1941-1944 рр.

Встановлення німецького окупаційного режиму в Україні та його злочинні дії. План «Ост». Адміністративно-територіальний устрій окупованої України.

Виникнення та діяльність підпільних організацій й партизанських з'єднань. Створення, бойові дії збройних формувань Української повстанської армії (УПА). Звільнення України від окупації та завершення військових дій у Європі. Перемога СРСР та країн антигітлерівської коаліції у Другій світовій війні. Головні соціально-економічні та політичні наслідки Другої світової війни. Вклад українського народу розгром нацистської Німеччини. Втрати України в Другій світній війні.

Тема 10. Соціально-економічні та суспільно-політичні процеси в УРСР в 1950-1980-х рр.

Міжнародне становище України після Другої і світової війни. Повоєнні територіально-політичні зміни на українських землях. Основні напрямки зовнішньополітичної діяльності УРСР. її участь в створенні ООН та інших міжнародних організацій. Відбудова народного господарства України. Голод 1946-1947 рр.

Критика культу особи Сталіна. Початок реабілітації жертв сталінських репресій. Суперечливий і непослідовний характер реформ М Хрущова. Заходи щодо удосконалення управління і модернізації промисловості. Внесок України в освоєння цілинних земель східних регіонів СРСР. Характер реформ в сільському господарстві. Розгортання житлового будівництва у містах на індустріальній основі. Запровадження нової системи пенсійного забезпечення. Стан вирішення соціальних проблем села.

Основні риси суспільно-політичного життя УРСР в умовах десталінізації. Зародження руху «шестидесятників» та їх роль у громадському житті. УРСР в умовах поглиблення системної кризи радянського ладу (1965-1985 рр.).

Історична оцінка діяльності П. Шелеста та В. Щербицького.

Суперечливий характер та незавершеність реформи 60-х років. Гальмування процесу реабілітації, замовчування злочинної діяльності сталінського режиму.

Уповільнення темпів розвитку промисловості, деформації в структурі економіки. Сировинний характер радянського експорту. Наростання екологічної небезпеки. Екстенсивний розвиток сільського господарства. Нові тенденції в діяльності українського опозиційного руху. Політичні репресії 60-70-х років проти правозахисників і дисидентів.

Національна політика, розвиток освіти, науки і культури. Зміст, мета та основні етапи перебудови в СРСР. «Нове мислення». Особливості

перебудованого процесу в Україні. Початкові цілі і кінцеві результати «перебудови» в сфері економіки. Загострення економічної кризи. Падіння життєвого рівня населення. Катастрофа на Чорнобильській АЕС та її наслідки. Посилення громадського інтересу до «білих плям» радянської історії. Прийняття в УРСР закону про мови. Послаблення цензури. Пом'якшення політики в релігійній сфері. Пробудження національної свідомості українського народу. Відновлення критики сталінізму. Реабілітація політичних в'язнів. Викриття злочинів тоталітарного режиму. Зростання політичної активності українського суспільства. Гальмування перебудовних процесів в Україні. Радикалізація суспільно-політичних рухів в Україні. Виникнення Народного Руху України за перебудову. Крах КПРС та Компартії України. Утворення нових політичних партій та громадських об'єднань. Реформа виборчої системи. Вибори до Верховної Ради УРСР. Формування парламентської опозиції - «Народної Ради». Прийняття Декларації про державний суверенітет України. Курс національно-демократичних сил на утворення самостійної держави.

Тема 11. Утворення та становлення незалежної України (1991-2022 рр.)

Серпневі події в Москві та їх політичні наслідки для України. Проголошення незалежності України. Підсумки загальноукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. Ліквідація СРСР і утворення Співдружності Незалежних Держав (СНД).

Зовнішньополітичний курс України. Відносини з Росією і США. Набуття Україною без'ядерного синусу. Участь у миротворних акціях ООН. Україна в Раді Європи.

Успіхи і труднощі розгортання державотворчих процесів. Формування інститутів державності. Політична ситуація в Україні у перші роки незалежності. Вибори першого президента України. Характер влади в пострадянський період. Вибори президента України у 1994 році.

Особливості внутрішньополітичного життя в Україні в другій половині 90-х років. Прийняття нової Конституції України та її історичне значення.

Вибори до Верховної Ради 1998 р. і вибори Президента України 1999 р. «Оксамитна революція» в парламенті на початку 2000 р.

Етапи становлення української багатопартійності, її особливості. Програмні засади та основні напрямки діяльності найвпливовіших українських політичних партій.

Економічний стан держави. Причини загострення економічної кризи. Проблема енергоносіїв. Трансформація економіки з командної в ринкову. Проблема державної і приватної власності. Курс соціально-економічних реформ президента Л. Кучми. Економічна політика урядів В. Пустовойтенка, В. Ющенко, В. Януковича.

Аграрна проблема. Дискусії навколо запровадження приватної власності на землю. Соціальна диференціація суспільства.

Помаранчева революція. Вибори В. Ющенко президентом України. Характер і зміст внутрішньої і зовнішньої політики нової влади.

Нові президентські вибори. Президент України В.Ф. Янукович та діяльність його уряду.

Вихід незалежної України на міжнародну арену. Початок державотворчих процесів. Початок формування Збройних сил та правоохоронних органів України. Повернення кримських татар на історичну батьківщину. Статус Криму.

Позачергові вибори до Верховної Ради та дострокові президентські вибори у 1994 р. Конституція України 1996 р.

Стан економіки України у 1991–1998 рр. Соціальна диференціація суспільства. Запровадження національної валюти. Демографічні процеси. Трудова еміграція. Стан сільського господарства. Початок реформ в аграрному секторі.

Основні тенденції економічного розвитку України у 1998–2008 рр. Становлення олігархічної системи. Пошуки шляхів економічної стабілізації. Початок інтеграції української економіки у європейський та світовий економічний простір.

Політична розбудова суспільства. Виборчі кампанії 1998 та 1999 рр. Леонід Кучма. Рухи протесту початку 2000-х рр. Парламентські вибори 2002 р. Президентські вибори 2004 р. Конституційна реформа 2004 р.

Помаранчева революція 2004–2005 рр. Віктор Ющенко. Суспільно-політичне життя та соціально-економічний розвиток України у 2005–2013 рр. Конституційна реформа 2010 р. Віктор Янукович.

Формування зовнішньої політики України. Ядерне роззброєння. Україна в міжнародних організаціях. Загострення відносин із Російською Федерацією. Конфронтація навколо острова Тузла. «Газові» та «торговельні» війни з Росією.

Процес європейської інтеграції та його призупинення. Студентський майдан. Євромайдан. Революція гідності 2013–2014 рр. «Небесна Сотня».

Анексія та тимчасова окупація Криму Російською Федерацією. Агресія Росії проти України. Початок Антитерористичної операції (АТО) в Донецькій та Луганській областях.

Дострокові президентські вибори 2014 р. Петро Порошенко. Угода про асоціацію між Україною й Європейським Союзом. Бойові дії на сході України (квітень 2014–2016 рр.). Реакція світової спільноти на агресію Російської Федерації. Процес мирного врегулювання: Мінські угоди та «нормандська четвірка». Формування громадянського суспільства. Соціально-економічний розвиток України у 2014–2016 рр.

Особливості культурного розвитку України (1991–2016 рр.). Релігійне життя. Зміни в системі національної освіти. Основні тенденції розвитку науки. Література і мистецтво. Євробачення 2005 та 2016 рр. Розвиток спорту та здобутки українських спортсменів. Чемпіонат Європи з футболу в Україні та Польщі 2012 р.

Україна в євроінтеграційному процесі. Діяльність президента України Володимира Зеленського. Україна в сучасному світі. Російсько-українська війна (2014–2024). Роль сучасної історичної науки в подоланні радянських стереотипів та прискоренні формування в українців нових світоглядних орієнтирів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Акт проголошення незалежності України: Постанова Верховної Ради УРСР // Газети від 28 серпня 1991 р.
2. Антонович В. Коротка історія козаччини. К., 1991.
3. Апанович О. Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі. К., 1993.
4. Бойко О. Д. Історія України: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. К., 2001.
5. Голод 1932–1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів. К., 1990.
6. Горєлов М., Моця О., Рафальський О. Цивілізаційна історія України. К., 2005.
7. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації ХІХ – ХХ ст.: Навч. посібник. К., 1996.
8. Грушевський М. Ілюстрована історія України. К., 1990.
9. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ століття. Нариси політичної історії. К., 1993.
10. Декларація про державний суверенітет України: Прийнята Верховною Радою УРСР 16 липня 1990 р. К., 1991.
11. Історія України: навчальний посібник / В.Ф. Панібудьласка, В.П. Макогон, А.В. Тороп та ін. 2-е вид. К.: КНУБА, 2010.
12. Кентій А. Нариси боротьби ОУН–УПА в Україні (1946–1956 рр.). К., 1999.
13. Колективізація і голод на Україні: 1929-1933. Збірник документів і матеріалів. К., 1993.
14. Конституція України. К., 1996.
15. Косик В. Україна і Німеччина в другій світовій війні: Париж, Нью-Йорк, Львів, 1993.
16. Кульчицький С. Голод 1932-1933 рр. в Україні як геноцид. К., 2005.
17. Кульчицький С. Україна і Росія: переваги і небезпеки «особливих відносин». Роздуми історика. К., 2004.
18. Литвин В.М. Історія України (у 4-х томах). К.: Видавничий дім «Альтернативи». 2003-2005 рр.
19. Мицик Ю., Плохій С. Як козаки Україну боронили. Кліо. 2018. 368 с.
20. Новітня історія України (1900–2000): Підручник / А. Слюсаренко, В. Гусєв, В. Литвин та ін. 2–ге вид., переробл. і доповн. К., 2002.
21. Павко А. Повчальний досвід вітчизняної історії: Політичні партії і організації в громадському житті України модерної доби. К., 2002.
22. Пальм Н. Д. Історія української культури : навчальний посібник / Н. Д. Пальм, Т. Є. Гетало. Х. : Вил. ХНЕУ. 2013. 296 с.
23. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. (пер. Роман Ключко). Харків: КСЛ. 2016. 496 с.
24. Плохій С. Загублене царство. Історія «Русского мира» з 1470 року до сьогодні. (пер. Віктор Євменов, Єгор Євменов). Харків: Фоліо. 2019. 320 с.
25. Плохій С. Остання імперія. Занепад і крах Радянського Союзу. (пер. Ярослав Лебеленко, Анатолій Саган). Харків: КСЛ. 2019. 512 с.
26. Плохій С. Козацький міф. Історія та нашітворення в епоху імперій. (пер. Микола Климчук). Харків: КСЛ. 2018. 400 с.
27. Плохій С. Наливайкова віра: козаки та релігія в ранньомодерній Україні. (пер. Софія Грачова). Київ: Критика. 2005. 495 с.
28. Плохій С. Похолження слов'янських напій. Ломолерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. (пер. М. Климчук та Т. Цимбал). Київ: Критика. 2015. 430 с.
29. Плохій С. Чорнобиль. Історія ядерної катастрофи. (пер.

- Владислав Махонін, Євген Гарнаєвський). Харків: Фоліо, 2019. 400 с.
30. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2-х тт. К., 1992.
  31. Реєнт О. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). К., 2003.
  32. Світлична В. Історія України: Навч. посібник. К., 2003.
  33. Україна в ХХ столітті (1900-2000): Зб. Документів і матеріалів / Упоряд.: А. Слюсаренко, В. Гусєв, В. Король та ін. К., 2000.
  34. Україна в Другій світовій війні. Збірник німецьких архівних документів. Т.3 (1942–1943). / Упорядкування Володимира Косика. Львів, 1999.
  35. Яворницький Д. Історія запорозьких козаків: У 3-х тт. К., 1990 – 1991.
  36. Яковенко Н. М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. К., 2003. 312 с.
  37. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. К., 2021.
  38. Загорний І. А. Нариси української історіографії. К., 2021.

Інформаційні ресурси

1. Веб-сайт Інституту історії України НАН України: <http://history.org.ua/uk>
2. Веб-сайт Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України: <http://archeos.org.ua/>
3. Веб-сайт Національної бібліотеки імені Володимира Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua/>

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Побудова національної системи освіти України передбачає новий підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців, основним критерієм якої виступає рівень компетентності випускників, раціональне поєднання їх теоретичних знань з умінням застосовувати їх на практиці.

Головним завданням додаткового вступного фахового випробування для вступників спеціальності 032 Історія та археологія на освітньо-науковий рівень «Доктор філософії» є перевірка відповідності рівня підготовки майбутніх фахівців Галузевому стандарту вищої освіти за спеціальністю «Історія та археологія».

Програма фахового випробування покликана перевірити рівень фахової компетентності майбутнього історика, що відповідає його освітньо-професійній програмі. Вона сприяє виявленню рівня спеціальної підготовки фахівця ОС магістр та ОКР спеціаліст та готовність до продовження навчання на здобуття освітньо-наукового рівня «Доктор філософії».

Програма випробування містить питання, які охоплюють період з найдавніших часів до сьогодення. Вони стосуються процесу формування європейської і світової цивілізації, містять найважливіші соціально-економічні, політичні та державотворчі події, етапи національно-визвольного та суспільно-політичного рухів, діяльність громадських організацій, політичних партій, видатних осіб, внутрішню та зовнішню політику країн світу.

Запропоновані питання дозволяють виявити рівень цілісності та системності теоретичних знань вступника з історії народів світу, елементів їх державності, процесу політичного, соціально-економічного і культурного розвитку з найдавніших часів до сьогодення, ступінь сформованості вмінь та навичок щодо аналізу та узагальнення історичних явищ, виявлення причинно-наслідкових зв'язків історичних подій і процесів; оцінки ролі народних мас, суспільних груп, громадських організацій та політичних партій, особи в історичному процесі, подіях і явищах світової історії; володіння елементами наукового підходу до всесвітньої історії, навичками критичного осмислення документів і роботи з першоджерелами.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ І ВМІНЬ ВСТУПНИКІВ

<i>Рівень</i>		<i>Бали</i>	<i>Характеристика усних відповідей</i>
Не склав		0 – 99	Вступник називає окремі історичні події й за допомогою екзаменатора знаходить відмінності між ними.
Склав	Початковий	100	Вступник відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про історичні події.
		101 – 109	Вступник виявляє поверхові знання

		навчальної програми; не вміє виділити теоретичний і фактичний матеріал; непослідовно і невпевнено відповідає на запитання; допускає грубі порушення норми літературної мови.
	110 – 119	Вступник виявляє поверхові знання навчальної програми; не вміє виділити теоретичний і фактичний матеріал; непослідовно і невпевнено відповідає на запитання; допускає порушення норми літературної мови.
Середній	120 – 129	Вступник виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає значні помилки у викладі матеріалу, які свідчать про недостатньо глибоке засвоєння теоретичних понять; володіє матеріалом на репродуктивному рівні, демонструє початкові вміння; допускає значні помилки в мовленнєвому оформленні.
Середній	130 – 139	Вступник виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає значні помилки у викладі матеріалу, які свідчать про недостатньо глибоке засвоєння теоретичних понять; володіє матеріалом на репродуктивному рівні, демонструє початкові вміння; допускає помилки в мовленнєвому оформленні.
	140 – 149	Вступник виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає значні помилки у викладі матеріалу, які свідчать про недостатньо глибоке засвоєння теоретичних понять; володіє матеріалом на репродуктивному рівні, демонструє початкові вміння; допускає помилки в мовленнєвому оформленні. Вступник частково розкриває питання при допомозі викладача.
Достатній	150 – 159	Вступник виявляє достатні знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає деякі помилки, які сам виправляє; у відповіді є поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу і незначні порушення норм літературної мови. Вступник уміє зіставляти та узагальнювати засвоєний матеріал.

		160 – 169	Вступник виявляє достатні знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає деякі помилки, які сам виправляє; у відповіді є поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу і незначні порушення норм літературної мови. Вступник уміє зіставляти та узагальнювати засвоєний матеріал, робить власні висновки.
		170 – 179	Вступник виявляє достатні знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає деякі помилки, які сам виправляє; у відповіді є поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу і незначні порушення норм літературної мови. Вступник уміє зіставляти та узагальнювати засвоєний матеріал, робить власні висновки, виявляє частково евристичний інтерес.
Високий		180 – 189	Вступник ґрунтовно і повно викладає навчально-науковий матеріал, володіє методами дослідження, уміє виділити теоретичне і фактичне в матеріалі; виявляє повне розуміння матеріалу, обізнаний з теоретичними підходами і концепціями, логічно і послідовно обґрунтовує свої думки; глибоко розкриває суть питання, застосовує теоретичні знання для аналізу соціально-педагогічних явищ, наводить приклади соціально-педагогічних досліджень.
		190 – 199	Вступник ґрунтовно і повно викладає навчально-науковий матеріал, володіє методами дослідження, уміє виділити теоретичне і фактичне в матеріалі; виявляє повне розуміння матеріалу, обізнаний з теоретичними підходами і концепціями, логічно і послідовно обґрунтовує свої думки; глибоко розкриває суть питання, застосовує теоретичні знання для аналізу соціально-педагогічних явищ, наводить приклади соціально-педагогічних досліджень та з власного соціально-педагогічного досвіду.
		200	Вступник ґрунтовно, повно та послідовно викладає навчально-науковий матеріал, володіє методами дослідження, уміє виділити теоретичне і фактичне в матеріалі; виявляє

			повне розуміння матеріалу, обізнаний з теоретичними підходами і концепціями, логічно і послідовно обґрунтовує свої думки; глибоко розкриває суть питання, застосовує теоретичні знання для аналізу соціально-педагогічних явищ, наводить приклади соціально-педагогічних досліджень та з власного соціально-педагогічного досвіду.
--	--	--	--

СТРУКТУРА ОЦІНКИ

Питання екзаменаційного білета оцінюється за шкалою від 100 до 200 балів. Загальна оцінка за вступне випробування визначається як середнє арифметичне оцінок за кожне питання поділене на кількість питань екзаменаційного білету.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. ЖИТТЯ ЛЮДЕЙ ЗА ПЕРВІСНИХ ЧАСІВ

Періодизація історії людства. Епоха стародавнього світу як перший період в історії людства. Історичні джерела.

Походження людини. Залюднення Європи. Найвідоміші стоянки первісних людей на території Європи.

Поява людини сучасного типу.

Форми господарювання первісної людини. Суспільна організація та організація влади за первісних часів.

Духовна культура і вірування людей за первісних часів.

Тема 2. ДАВНІЙ ЄГИПЕТ

Утворення держави та цивілізації в Єгипті. Влада та господарське життя у Давньому Єгипті. Посилення Єгипту в III тис. до н.е. Будівництво пірамід. Розквіт та занепад Єгипту у II тис. до н.е. за часів Середнього та Нового царств.

Релігія, міфологія та культура Давнього Єгипту. Наукові знання. Писемність і освіта. Архітектура та мистецтво.

Тема 3. ПЕРЕДНЯ АЗІЯ

Найдавніші держави Двортччя. Давній Вавилон.

Ассирія.

Фінікійські міста-держави та Ізраїльсько-Іудейське царство.

Нововавилонське царства у першій половині I тис. до н.е.

Перська держава Ахеменідів.

Тема 4. ДАВНІ ІНДІЯ І КИТАЙ

Давня Індія.

Індська цивілізація. Прихід аріїв (Ведійська цивілізація). Релігія та культура Давньої Індії.

Давній Китай.

Імперії Цінь. Релігія та культура Давнього Китаю.

Тема 5. ДАВНЯ ГРЕЦІЯ

Мінойсько-ахейська палацова цивілізація у II тис. до н.е. Ахейська палацова цивілізація. Давня Спарта. Утворення Афінської держави.

Велика грецька колонізація. Греко-перські війни. Афінська демократія за часів Перикла. Еллінізм. Криза грецької державності та піднесення Македонії. Підкорення Греції Філіпом II і походи Александра Македонського.

Елліністичний етап в історії Греції. Культура Давньої Греції. Давньогрецька міфологія і релігія. Виникнення науки. Театр. Архітектура і скульптура. Олімпійські ігри.

Тема 6. ДАВНІЙ РИМ

Рим царської доби.

Римська республіка V – I ст. до н.е. Боротьба Риму за панування у Середземномор'ї. Становлення імперії.

Римська імперія доби принципату та домініату. Виникнення християнства і християнізація Римської імперії.

Розпад Римської імперії на Західну та Східну (Візантію).

Падіння Західної Римської імперії. Культура Риму. Наука і мистецтво. Основні архітектурні пам'ятки.

Тема 7. СЕРЕДНЬОВІЧНИЙ СВІТ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Народження середньовічної Європи. Утворення варварських королівств. Імперія Карла Великого та її поділ.

Скандинавія: Нормани. Походи вікінгів. Країни Скандинавії у XII – XIII ст.

Франція: правління Філіппа IV Красивого. Столітня війна та об'єднання Франції.

Англія: нормандське завоювання Англії. Велика хартія вольностей. Виникнення парламенту.

Священна Римська імперія: утворення Священної Римської імперії. Німецький «наступ на Схід». Закріплення територіальної роздробленості.

Країни Середземномор'я: італійські міські республіки. Мусульманська Іспанія. Реконкіста та утворення Іспанського королівства.

Тема 8. СЕРЕДНЬОВІЧНЕ СУСПІЛЬСТВО

Структура суспільства і теорія трьох станів. Виникнення станової монархії.

Середньовічне місто. Боротьба городян із сеньйорами. Міські комуни. Ремесло й торгівля.

Тема 9. РЕЛІГІЙНО-ЦЕРКОВНЕ ЖИТТЯ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ЄВРОПИ

Християнізація Європи. Хрестові походи. Боротьба церкви з єретиками.

Тема 10. ВІЗАНТІЯ. АРАБСЬКИЙ СВІТ

Візантійська імперія: утворення Візантійської імперії. Правління Юстиніана. Загибель імперії. Культура Візантії.

Арабський халіфат: Мухаммед і виникнення ісламу. Розквіт і занепад Халіфату. Знання та культура арабського світу.

Тема 11. КУЛЬТУРА ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ В V-XV ст.

Витоки середньовічної культури. Школи та університети. Книгодрукування. Архітектура, живопис, скульптура.

Тема 12. СЛОВ'ЯНИ ТА ЇХНІ СУСІДИ

Держави Центральної та Східної Європи.

Виникнення слов'янської писемності. Чеське королівство. Ян Гус і гуситські війни. Угорщина. Польське королівство.

Північно-Східна Русь у XII – першій половині XIV ст.

Великий Новгород.

Утворення та зміцнення Московської держави.

Правління Івана III. Культура Московської держави.

Турецька держава.

Утворення Османської імперії. Правління Мехмеда II.

Тема 13. ІНДІЯ. КИТАЙ

Індія.

Імперія Гуптів. Делійський султанат. Релігія. Наука і культура.

Китай.

Імперія Тан. Монгольське іго. Державне управління. Культура.

Тема 14. ВЕЛИКІ ГЕОГРАФІЧНІ ВІДКРИТТЯ: ЗУСТРІЧ ЦИВІЛІЗАЦІЙ

Причини і передумови Великих географічних відкриттів XV – XVI ст. Доколумбові цивілізації Америки та народи Африки. Христофор Колумб і відкриття Нового Світу. Відкриття морського шляху до Індії. Завоювання Нового Світу. Перші колонії. Наслідки Великих географічних відкриттів.

Тема 15. ЛЮДИНА РАННЬОЇ НОВОЇ ДОБИ

Матеріальний світ і суспільство.

Технічні вдосконалення. Господарювання. Зміни в суспільстві. Шлюб і сім'я, становище жінки. Повсякденне життя Західної Європи.

Тема 16. РЕФОРМАЦІЯ І КОНТРРЕФОРМАЦІЯ

Реформація в Німеччині. Мартін Лютер. Аугсбурзький мир.
Поширення Реформації та Контрреформація.
Кальвінізм. Орден єзуїтів.

Тема 17. ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКІ ДЕРЖАВИ В XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII ст.

Франція.

Ранній французький абсолютизм. Релігійні війни.

Іспанія.

Іспанія в XVI ст. Приєднання Португалії.

Нідерланди у складі іспанської монархії. Початок національно-визвольного руху. Народження республіки.

Англія.

Процес обгороджування. Королівська Реформація. Прихід до влади династії Стюартів.

Міжнародні відносини.

Тридцятилітня війна. Вестфальський мир.

Тема 18. КУЛЬТУРА ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ XVI – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XVII ст.

Італійське Відродження.

Північне Відродження. Мистецтво Німеччини. Мистецтво Нідерландів.

Досягнення науки. Нові знання про Всесвіт.

Драматургія та театр. Мистецтво доби бароко.

Тема 19. ПОЛЬСЬКА ДЕРЖАВА І МОСКОВСЬКЕ ЦАРСТВО

Річ Посполита.

Шляхетська демократія. Утворення Речі Посполитої.

Московська держава.

Правління Івана IV Грозного. Воцаріння династії Романових. Культура.

Тема 20. КРИЗА СТАРОГО ПОРЯДКУ. ПОЧАТОК МОДЕРНІЗАЦІЇ

Англія.

Англія напередодні революції. Диктатура Кромвеля. Реставрація Стюартів. Переворот 1668 р. Початок промислового перевороту.

Франція.

Абсолютизм за Людовіка XIV. Французький класицизм.

Австрія за правління Марії Терезії. Реформи Йосипа II.

Росія.

Реформи Петра I. Епоха Катерини II. Культура наприкінці XVII – XVIII ст.

Сполучені Штати Америки.

Англійські колонії в Північній Америці. Проголошення незалежності США. Конституція.

Тема 21. КРАЇНИ СХОДУ

Османська імперія. Персія.

Османська імперія та її зовнішня політика. Перське царство.

Індія.

Держава Великих Моголів. Проникнення європейців у Індію. Релігійне та культурне життя.

Китай та Японія.

Китай за правління династії Цин. Об'єднання та самозакриття Японії. Культура.

Тема 22. СВІТ НАПРИКІНЦІ XVIII – у XIX ст.

Загальна характеристика змін у господарюванні, політичному житті, розвитку духовної сфери суспільства. Доба Просвітництва.

Тема 23. КРАЇНИ СВІТУ НАПРИКІНЦІ XVIII - у XIX ст.

Франція.

Початок Французької революції. Декларація прав людини і громадянина.

Встановлення республіки. Якобінська диктатура.

Франція за часів Наполеона I. Війни Наполеона.

Віденський конгрес та його рішення.

Франко-німецька війна 1870 – 1871 рр.

Велика Британія.

Чартизм. Вікторіанська доба. Формування ліберальної та консервативної партій. Ірландське питання. Британське володарювання в Індії. Тред-юніони.

Австрія.

Перетворення Австрійської імперії на дуалістичну монархію.

Німеччина.

Об'єднання Німеччини в 1871 р. Внутрішня і зовнішня політика Отто фон Бісмарка.

Італія.

Об'єднання Італії.

Росія у XIX ст.

Росія за часів Олександра I. Повстання декабристів. Модернізація імперії. Скасування кріпосного права. Реформи другої половини XIX ст. та їх наслідки.

США в XIX ст.

Громадянська війна 1861 – 1865 рр. Реконструкція Півдня. Економічне піднесення країни.

Європейські революції 1848-1849 рр. та їх наслідки.

Японія.

Доба Мейдзі в Японії. Реформування економічного та суспільно-політичного життя.

Китай.

Китай у другій половині XIX ст.
Суспільно-політична думка Європи.
Соціалізм. Марксизм.

Тема 24. УТВЕРДЖЕННЯ ІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА В ПРОВІДНИХ ДЕРЖАВАХ СВІТУ

Формування індустріального суспільства. Науково-технічна революція кінця XIX ст. та її наслідки. Монополізація економіки. Нові класи і суспільні верстви.

Тема 25. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ В ОСТАННІЙ ТРЕТИНІ XIX ст. – ПОЧАТКУ XX ст.

Завершення територіального поділу світу. Міжнародні відносини в 1871 – 1914 рр. Троїстий союз. Антанта. Міжнародні кризи та конфлікти на початку XX ст. Гонка озброєнь.

Тема 26. КУЛЬТУРА НАРОДІВ СВІТУ НАПРИКІНЦІ XVIII - У XIX ст.

Мистецтво наприкінці XVIII – XIX ст. Розвиток науки і техніки. Повсякденне життя людей.

Тема 27. СВІТ НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Періодизація світового розвитку в першій половині XX ст. Визначальні тенденції світового розвитку: економічний, технічний, інтелектуальний прогрес, соціальний та національно-визвольні рухи. Особливості соціально-економічного розвитку провідних країн світу (США, Англії, Франції, Німеччини, Росії та Японії) на початку XX ст. Державний устрій та політичні системи США, Англії, Франції, Німеччини та Японії. Основні ідейно-політичні течії в суспільному житті США, та Європи. Розвиток культури на початку XX ст.

Тема 28. ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА ТА ЇЇ НАСЛІДКИ

Причини, привід та початок Першої світової війни. Стратегічні плани противників. План Шліффена та його крах. Бойові дії на Балканах та на Кавказі. Кампанія 1915 р. Брусилівський прорив, австро-німецький наступ на Сході, невдача військ Антанти у Дарданеллах. Бойові дії 1916 р. Верденська битва, контрнаступ військ Антанти на р. Соммі, підводна війна. Вплив революції в Росії на хід війни. Вступ у війну США. Операції 1917 р. Антивоєнні виступи у воюючих країнах. Революційні події в Німеччині та Австро-Угорщині. Закінчення війни. Поразка Німеччини та її союзників. Масштаби втрат і руйнувань.

Тема 29. ОБЛАШТУВАННЯ ПОВОЄННОГО СВІТУ

Нова розстановка сил на світовій арені після Першої світової війни. Територіальні зміни. Виникнення нових держав. Створення Ліги нації.

Вашингтонська конференція, її рішення. Генуезька конференція 1922 р. Радянсько-німецький договір у Рапалло. Найголовніші постанови Гаазької, Лозаннської та Локарнської конференцій. Наслідки реалізації планів Дауеса (1924) та Юнга (1928). Значення пакту Бріана-Келлога.

Тема 30. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ РУХИ

Пріоритети і соціальна база лібералізму та консерватизму. Комуністичний рух. Робітничий і соціалістичний рухи.

Тема 31. ІНДУСТРІАЛЬНІ КРАЇНИ ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ

Періоди стабілізації і «проспериті» («процвітання») в 1924-1929 рр. Світова економічна криза 1929 – 1933 рр. Її причини, прояви та наслідки. «Новий курс» Ф. Рузвельта. Народні фронти при владі у Франції та Іспанії. Встановлення нацистської диктатури в Німеччині. Фашистська диктатура в Італії. «Корпоративна система Б. Муссоліні. Громадянська війна в 1936-1939 рр. в Іспанії. Ліберальний реформізм в Англії.

Тема 32. КРАЇНИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ І СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Загальна характеристика становища у Польщі, Чехословаччині, Угорщині, Румунії, Болгарії та Югославії у 20-30-х роках. Становище українського населення у країнах Центральної і Східної Європи. Російська революція 1917 р. Громадянська війна в Росії: причини, найголовніші події, наслідки. Економічна та соціальна політика більшовиків у 1917-1920 рр. НЕП. Проголошення СРСР. Встановлення тоталітарного режиму. Індустріалізація та колективізація. Суспільно-політична обстановка в СРСР у 20-30-х роках. Масовий терор.

Тема 33. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ У 30-Х РОКАХ

Зовнішньополітичні доктрини провідних країн світу (США, Великої Британії, Франції, Німеччини, Італії, СРСР, Японії). Загострення суперечностей між Німеччиною, Італією та Японією, з одного боку, Великою Британією та США – з іншого. Японська агресія в Китаї. Окупація Італією Ефіопії. Створення вісі Берлін-Рим-Токіо, захоплення Німеччиною Австрії. Політика «умиротворення» агресорів. Діяльність Ліги націй в умовах наростання небезпеки. Мюнхенська угода й розчленування Чехословаччини. Ліквідація Чехословацької держави. Радянсько-німецьке зближення. Англо-франко-радянські переговори в 1939 р. Радянсько-німецький пакт від 23 серпня 1939 р. і таємний додатковий протокол до нього. Вплив угоди на подальший розвиток подій у світі.

Тема 34. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА (1939-1945)

Воєнні дії у 1939 – червні 1941 року

Причини, характер та періодизація Другої світової війни. Напад Німеччини на Польщу. Вступ Червоної армії в Західну Україну та Західну Білорусію та приєднання їх до СРСР. Включення до складу Радянського

Союзу північної Буковини, Бессарабії, Литви та Естонії. Радянсько-фінська війна. Окупації Німеччиною Данії, Норвегії, Бельгії. Голландії. Розгром Франції. Агресія на Балканах.

Воєнні дії у середині 1941 – 1942 рр.

План «Барбаросса». Напад Німеччини на СРСР. Створення антигітлерівської коаліції. Перебіг бойових дій на німецько-радянському фронті. Напад Японії на Перл-Харбор і початок бойових дій на Тихому океані. Війна в Північній Африці.

Перебіг війни у 1943 р.

Сталінградська битва, її наслідки та значення. Розгром німецьких військ на Орловсько-Курській дузі. Англо-американські війська у Другій світовій війні. Тегеранська конференція, її рішення та значення.

Окупаційний режим у поневолених країнах

Нацистський «Новий порядок» у Європі. Голокост. Рух Опору, його політична орієнтація та форми боротьби.

Воєнні дії в 1944 р.

Наступальні операції Червоної армії. Визволення території СРСР, перенесення воєнних дій у Центральну та Східну Європу. Відкриття Другого фронту в Європі. Успіхи англо-американських військ на Тихому океані та в Європі. Внутрішнє та життя населення у США, Великій Британії, Франції, СРСР, Німеччині та Японії.

Завершення та підсумки війни

Кримська (Ялтинська) конференція. Військова поразка і капітуляція Німеччини. Берлінська (Потсдамська) конференція та її рішення. Розгром Японії. Підсумки, наслідки та уроки Другої світової війни.

Тема 35. СВІТ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Зміни в світі внаслідок Другої світової війни. Створення ООН. Мирні договори з колишніми союзниками Німеччини у війні. Сан-Франциський договір з Японією. Нюрнберзький і Токійський процеси над військовими злочинцями. «План Маршалла».

Тема 36. СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ

Зміцнення міжнародного статусу США внаслідок Другої світової війни. Соціально-економічні досягнення і проблеми країни. Особливості суспільно-політичного життя. Основні напрямки зовнішньої політики. Вплив війни в Індокитаї на внутрішньополітичну ситуацію в країні. Президентство Р. Рейгана. «Рейганоміка». Стаза президента Б. Клінтона. Зростання ролі США в міжнародних відносинах після розпаду СРСР і комуністичного блоку. Сучасне становище США. Українці у США. Українсько-американські відносини.

Тема 37. ВЕЛИКА БРИТАНІЯ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

Наслідки Другої світової війни для країни. Ліквідація Британської колоніальної імперії. Консервативні уряди М. Тетчер і Дж. Мейджора. «Тетчеризм». Політика лейбористського кабінету Т. Блера.

Зовнішньополітичні пріоритети Великої Британії. Сучасне становище Великої Британії. Українці в Британії. Українсько-британські відносини.

Тема 38. ФРАНЦІЯ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

Співвідношення політичних сил після визволення. Четверта республіка (1946-1958). Політична боротьба у 40-50-х роках. П'ята республіка. Ш. де Голль. Травневі події 1968 р. Франція у 70-ті рр. Франція за президентства Ф. Міттерана та Ж. Ширака. Сучасне становище Франції. Зовнішня політика Франції. Взаємини з Україною.

Тема 39. НІМЕЧЧИНА У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

Розкол Німеччини на ФРН і НДР. Західнонімецьке «економічне диво». Об'єднання Німеччини. Економічні й соціальні здобутки та проблеми 90-х років. Прихід до влади соціал-демократів. Німеччина на міжнародній арені. Сучасне становище Німеччини. Українсько-німецькі відносини.

Тема 39. СРСР. ВІДНОВЛЕНІ Й НОВІ НЕЗАЛЕЖНІ ДЕРЖАВИ

Відбудова СРСР після війни. Суспільно-політичне життя. Боротьба за владу після смерті Сталіна. «Відлига» 1953-1954 рр. за часів М. Хрущова. Спроби економічних реформ. Зміни у зовнішній політиці СРСР в період «застою». Л. Брежнєв. Суспільно-політичне життя. Дисидентський рух. Падіння темпів економічного розвитку. Зовнішня політика. Прихід до влади в СРСР нового керівництва на чолі з М. Горбачовим. Політика «гласності». Лібералізація суспільного і культурного життя. Зрушення у зовнішній політиці. Посилення національних рухів і загострення політичної боротьби в СРСР. Серпневий заколот 1991 р. Розпад СРСР.

Росія у 90-х роках. Перехід до ринкової економіки. Політична криза 1993 р. Зовнішня політика. Війни в Чечні. Російсько-українські відносини.

Соціально-економічне та політичне життя Прибалтійських країн, Білорусі, Молдови, держав Закавказзя та Центральної Азії. Суперечності та локальні збройні конфлікти. Нові незалежні держави на міжнародній арені, їх відносини з Україною.

Тема 40. КРАЇНИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Встановлення тоталітарних режимів, соціально-економічний розвиток і політичне життя другої половини 40-х – середини 80-х років. Революції 1989-1991 рр. Розпад Югославії, громадянська війна. Нові держави на Балканах. Інтеграція ряду країн в НАТО та загальноєвропейські структури. Відносини України з державами Центральної та Східної Європи.

Тема 41. КРАЇНИ АЗІЇ ТА АФРИКИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

Особливості розвитку країн Сходу у 40-90-ті роки. Розпад колоніальної системи. Етапи деколонізації. Труднощі економічного розвитку молодих держав. Японське «економічне» диво. Китай за часів Мао Цзедуна. Сьогодення КНР. Незалежний розвиток Індії. Економічний і політичний розвиток країн Південно-Східної Азії. Нові індустріальні країни Сходу.

Тема 42. КРАЇНИ БЛИЗЬКОГО І СЕРЕДНЬОГО СХОДУ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Найважливіші події післявоєнного розвитку Ірану, Пакистану, Афганістану. Утворення Держави Ізраїль. Виникнення і загострення Близькосхідної проблеми. Арабо-Ізраїльські війни. Економічний та політичний розвиток країн Сходу у 80-90-х роках.

Тема 43. КРАЇНИ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

Прискорення економічного розвитку латиноамериканських країн після війни. Нестабільність політичного життя в регіоні: втручання іноземних держав, військові перевороти, диктаторські режими. Кубинська революція 1959 р. і її вплив на сусідні країни. Ліквідація військово-диктаторських режимів і встановлення конституційного ладу. Інтеграційні процеси в Латинській Америці. Українці в країнах регіону.

Тема 44. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

Поділ світу на два ворогуючих блоки у другій половині 40-х – першій половині 50-х років. Початок «холодної війни». Протистояння НАТО і Варшавського договору. Проблеми роззброєння. Рух за мир. Втручання наддержав у внутрішні справи країн. Нарада з питань безпеки і співробітництва в Європі. Проблема мирного врегулювання конфліктів на Сході. Радянсько-афганська війна. Кінець «холодної війни». Перехід від конфронтації до співробітництва. Американсько-радянські угоди. Нова роль центрально- і східноєвропейських країн на міжнародній арені. Проблеми врегулювання конфліктних ситуацій у світі. ООН на сучасному етапі. Інтеграційні процеси в Європі, Америці, Азії.

Тема 45. КУЛЬТУРА КРАЇН ЗАРУБІЖНОГО СВІТУ В ХХ СТ.

Загальна характеристика напрямків розвитку культури. Освіта в зарубіжних країнах. Науково-технічна революція, найвизначніші відкриття, поява нових галузей наук. Освоєння космосу. Роль науки у вирішенні глобальних проблем сучасності. Здобутки вчених у галузі фізики, хімії, медицини, біології. Роль гуманітарних наук в утвердженні загальнолюдських цінностей. Основні тенденції у розвитку літератури, образотворчого мистецтва, театру, кіно, архітектури, музики. Спорт ХХ ст. Олімпійський рух.

Тема 46. СВІТ НА МЕЖІ ДВОХ ТИСЯЧОЛІТЬ

Загальна характеристика глобальних проблем сучасності: екологічних, військово-політичних, соціально-економічних, етнічних. Шляхи вирішення глобальних проблем. Китай на шляху до світового лідерства. Зміни ідеології та політичного курсу РФ на початку ХХІ ст. Загарбницькі війни РФ на теренах колишнього СРСР (Придністров'я, Грузія, Україна). Зміни в світових геополітичних процесах. Велика Сімка. Велика Двадцятка. Втрата світового

лідерства США за часів президенства Б.Обами та Д. Трампа. Причини та наслідки. Спроби відновлення статусу в період президенства Д. Байдена. Російська агресія в Україні (2014-2024). Причини та наслідки. Вплив російсько-української війни на світову геополітику.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Балух В.О. Візантиністика: Курс лекцій. Чернівці : Книги ХХІ, 2006. 606 с.
2. Балух В.О., Коцур В.П. Історія середніх віків: у 2-х т. Т.1. Раннє Середньовіччя: курс лекцій. Чернівці: ТОВ «Видавництво «Наші книги», 2009. 497 с.; Т.2. Високе і пізнє Середньовіччя: курс лекцій. Чернівці: ТОВ «Видавництво «Наші книги», 2010. 616 с.
3. Блок М. Феодальне суспільство. К.: Вид. дім «Всесвіт», 2001. 528 с.
4. Газін В. П. Новітня історія країн Європи та Америки 1945-2002 роки. Київ: Либідь, 2004. 621 с.
5. Газін В. П. Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945 роки. Київ: Слово, 2008. 621 с.
6. Глиняний В.П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. посіб. / 6-те видання. К.: Істина, 2009. 768 с.
7. Головченко В. І. Нова історія Азії та Африки: Колоніальний Схід (кінець ХІХ – друга третина ХХ ст.): нав. посібник / В. І. Головченко, В. А. Рубель. К.: Либідь, 2010. 520 с.
8. Гордієнко В.В., Гордієнко Г. М. Кривошея І.І. Історія середніх віків. Практикум. Частина І: навч. посібник. Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. 576 с.
9. Дахно І.І. Історія країн світу: Довідник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 816 с.
10. Дильонгова Г. Історія Польщі 1795–1990 / Пер. з пол.. М. Кірсенка. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 239 с.
11. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до ХХ століття). Курс лекцій: Навч. посібник / В. І. Яровий, П.М.Рудяков, В.П.Шумило та ін. К. “Либідь”, 2001. 632 с.
12. Історія міжнародних відносин і зовнішньої політики. ХХ – початок ХХІ ст.: Навч. посіб. 2-ге вид., без змін (В.Ф. Салабай, І.Д. Дудко, М.В. Борисенко, М.П. Чуб. К.: КНЕУ, 2008. 368 с.
13. Історія сучасного світу: Навч. посіб. К.: Знання, 2006. 551 с.
14. Історія сучасного світу: соціально-політична історія ХV–ХХ ст.: Навч. посіб. / Ю.А. Горбань, Б.І. Білик, Л.В. Дячук та ін.; За ред. Ю.А. Горбаня. К.: Знання, 2007. 489 с.
15. Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки. Львів: «Афіша», 2005. 430 с.

16. Крижанівський, О. П. Історія Стародавнього Сходу [Текст]: підруч. для студ. істор. спец. вищ. навч. закл. / О. П. Крижанівський. Вид. 3-е, стер. К.: Либідь, 2006. 589 с.
17. Крижанівська О.О., Крижанівський О.П. Історія середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій. К.: «Либідь», 2006. 326 с.
18. Макарчук В.С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. Вид. 6-те, доп. К.: Атика, 2009. 624 с.
19. Мартиненко А.К., Мартиненко Б.А. Міжнародні відносини 1945–1975 років: Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавництво «Ліра», 2007. 366 с.
20. Мицик Л.М. Новітня історія країн Європи та Америки (1918-2007). К.: Академвидав, 2008. 543 с.
21. Орлова Т. В. Історія сучасного світу (XV-XXI століття): навчальний посібник. Київ: Вікар, 2008. 552 с.
22. Орлова Т.В. Всесвітня історія. Історія цивілізацій: навчальний посібник / Т.В. Орлова. Київ: Знання, 2012. 446 с.
23. Попович М. Червоне століття. К.: АртЕк, 2007. 888 с.
24. Рубель В.А. Історія середньовічного Сходу. К.: Либідь, 2000. 736 с.
25. Рубель В.А. Історія цивілізацій доколумбової Америки. К.: Либідь, 2005. 504 с.
26. Світ у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.: основні тенденції політичного та соціально-економічного розвитку. Навч. посіб. / Олександр Сич, Андрій Мінаєв; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці: Наші книги, 2010. 199 с.
27. Священко З. В. Історія Росії XVIII – початку ХХ століття. Умань: ПП Жовтий О.О., 2012. 558 с.
28. Священко З.В. Історія слов'янських народів: навчальний посібник: в 2 ч. Умань : ПП Жовтий ОО, 2011. Ч.2. Московська держава в XII – XVII ст.
29. Священко З.В. Історія слов'янських народів: навчальний посібник: в 2 ч. Умань: ПП Жовтий О.О., 2011. Ч. 1. Південні і західні слов'яни з найдавніших часів до середини XVII ст.
30. Священко З.В. Новітня історія слов'янських народів : навчальний посібник: в 2 ч. Умань : ПП Жовтий О. О., 2012. Ч. 1. (1918 – 1945). 479 с.
31. Сокирська В.В. Нова історія країн Європи та Америки: Навчальний посібник. У двох частинах. Умань: ПП Жовтий О.О., 2013.
32. Сокирська В.В. Новітня історія країн Європи та Америки: Навчальний посібник. У двох частинах. Умань: ПП Жовтий О.О., 2013.
33. Терещенко Ю.І. Україна і європейський світ: Нарис історії від утворення Старокиївської держави до кінця XVI ст.: Навч. посібник. К.: Перун, 1996. 496 с.
34. Яровий В. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн. ХХ століття. К.: Генеза, 2005. 816 с.

Розглянуто та затверджено на засіданні кафедри всесвітньої історії та методик навчання
(Протокол №14 від 24 квітня 2024 р.).

Розглянуто та затверджено на засіданні кафедри історії України
(Протокол № 14 від 18 квітня 2024 р.)

Голова предметної комісії

Ірина КРИВОШЕЯ

В.о. завідувача кафедри

Тетяна КУЗНЕЦЬ

**ЗГІДНО
З ОРИГІНАЛОМ**